

SPOLOČNE v 13-tej KOMNATE

...alebo keď fotografia prehovorí

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika

Filozofická fakulta

Katedra sociálnej práce

SPOLOČNE v 13-tej KOMNATE

...alebo keď fotografia prehovorí

KOŠICE, 2025

Spoločne v trinástej komnate
...alebo keď fotografia prehovorí

Kolektív autorov:

doc. PhDr. Katarína Šiňanská, PhD., Mgr. Lucia Tóthová, PhD., univer.doc., Mgr. Tomáš Šeďo, PhD.

Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

CC BY NC ND Creative Commons Attribution-NonCommercial-No-derivates 4.0

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Umiestnenie: <https://unibook.upjs.sk/sk/>

Dostupné od: 31.10.2025

DOI: <https://doi.org/10.33542/SVT-0458-3>

ISBN 978-80-574-0457-6 (tlačená publikácia)

ISBN 978-80-574-0458-3 (e-publikácia)

SOCIÁLNE POTREBY A ICH VÝZNAM PRE ĽUDÍ SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM

Každý človek má potreby – od tých najzákladnejších, ako je jedlo a bezpečie, až po potrebu lásky, uznania a sebarealizácie, teda rozvoja svojho potenciálu. Tieto potreby boli zoradené do tzv. Maslowovej pyramídy, kde na seba nadväzujú podľa toho, ako veľmi sú pre náš život nevyhnutné. Ak máme uspokojené základné potreby, začneme túžiť po tých vyšších – napríklad po blízkych vzťahoch, spolupatričnosti, rešpekte a možnosti rozvíjať sa.

Ľudia so zdravotným znevýhodnením majú rovnaké potreby ako ktokoľvek iný. Rozdiel je často len v tom, že ich naplnenie je pre nich náročnejšie – nie preto, že by ich menej chceli, ale preto, že im v tom často bránia vonkajšie prekážky. Chýbajúca podpora, bariéry v prostredí, nedostatok informácií či predsudky spoločnosti spôsobujú, že sa na ich potreby zabúda. Niektoré potreby sa potom stávajú „neviditeľné“ – nie preto, že by neexistovali, ale preto, že ich okolie nevníma.

Sociálne potreby, ako je láska, priateľské vzťahy, pocit spolupatričnosti, možnosť komunikovať a byť súčasťou komunity, sú pre ľudí kľúčové. Ak nie sú naplnené, vznikajú pocity samoty,

smútku, bezmocnosti či frustrácie. Z výskumov vieme, že osamelosť alebo pocit odmietnutia môže bolieť rovnako ako fyzická bolesť. O to dôležitejšie je vnímať, že každý z nás túži po tom istom – po prijatí, rešpekte, priateľstve, láske.

Ľudia so zdravotným znevýhodnením najlepšie rozumejú svojim vlastným potrebám. Preto je dôležité, aby mohli sami pomenovať, čo potrebujú a ako im spoločnosť môže pomôcť. Nestačí len o nich rozhodovať – treba ich počúvať a zapojiť do riešení. Fotografie, ktoré uvidíte, zachytávajú pohľad autorov so zdravotným znevýhodnením na svet okolo seba. Prostredníctvom nich nám dávajú možnosť nahliadnuť do ich každodennosti, radostí, výziev a potrieb. Ich hlas a pohľad je dôležitý – nielen pre odborníkov, ale pre nás všetkých.

Katarína Šiňanská, Lucia Tóthová a Tomáš Šeďo

Publikácia s názvom „Spoločne v 13-tej komnate“ predstavuje fotografie Majákovcov,
klientov špecializovaného zariadenia Maják, n.o..

Peter, Juraj, Martin a Peťo ich zverejnením poodkrývajú to, čo je zvyčajne pred svetom
skryté. Fotografie predstavujú hlas, ktorý chce byť vypočutý širokou verejnosťou.

Hlas, ktorý poukazuje na sociálne potreby klientov so zdravotným znevýhodnením a bariéry,
s ktorými sa stretávajú pri ich uspokojovaní.

...aby sme ich situáciu všetci vnímali, chápali.

...aby sme boli voči sebe ľudskejší.

TAK POĎME NAZRIEŤ ZA DVERE KOMNATY...

Peter

a blízkosť, ktorá dáva zmysel

Volám sa Peter,
žijem v Majáku – v malom rodinnom dome pri Košiciach, ktorý je
mojím domovom. Som nepočujúci a prakticky nevidiaci. V mojej izbe
mám množstvo vecí, ktoré som vytvoril vlastnými rukami – obrázky,
suveníry a výrobky z tvorivých dielní. Vždy si dávam záležať na
tom, aby bola izba uprataná. Na stole mám svoj kalendár. Každý deň
v ňom má svoje miesto – podujatia a aktivity sú vopred označené
obrázkom alebo slovom, aby som vedel, na čo sa môžem tešiť.
Najradšej mám arteterapiu, jazdu na koni, výlety a spoločenské
akcie, ako sú plesy. Keď maľujem, zachytávam svoje spomienky –
z prírody, z ciest, z osláv, z návštev v kaviarňach alebo galériách.
Okrem toho mám rád rôzne hry, jednoduché príklady z matematiky
a večer si rád oddýchnem pri komédii v televízii. Možno som trochu
zdržanlivý v prejavovaní pocitov, ale raz som povedal vetu, ktorá
v Majáku zostala: „Maják je domov, rodina je návšteva.“

„Maják dom...Maják domov...Láska“

DOMOV

Na fotografii zachytil Peter budovu – zariadenie sociálnych služieb, ktoré nazval jednoduchým, ale silným slovom: Domov. Nie je to len miesto, kde býva – je to priestor, kde sa cíti prijatý, milovaný a šťastný. Napriek tomu, že udržiava kontakt so svojou biologickou rodinou a má možnosť vrátiť sa do rodinného prostredia, práve toto zariadenie vníma ako svoje skutočné zázemie. Peter nám pripomína, že domov nie je iba stavba – je to miesto, kde človek prežíva bezpečie, stabilitu a blízkosť. Kde môže tvoriť vzťahy a nachádzať svoje miesto v spoločnosti.

„Ja... Láska... Kone... Čierna farba, hnedá farba....

Na hnedom sedím... Maľujem kone...”

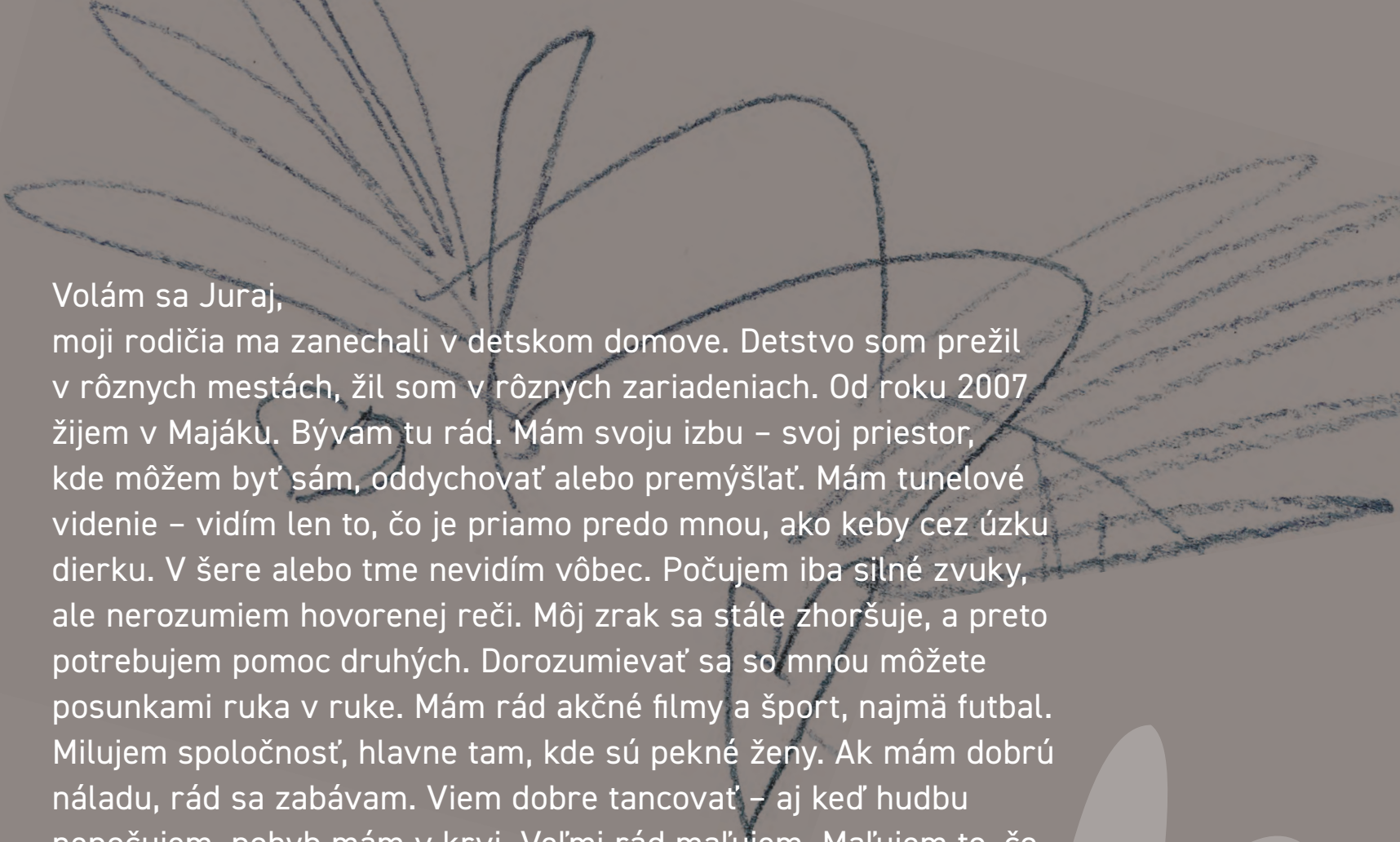
KONTAKT/PREPOJENIE

Druhá fotografia nesie názov Kôň a nadväzuje na Petrov hlboký vzťah k hipoterapii – terapii s pomocou koní. Hoci má odpor voči väčšine zvierat, pri koni sa dokáže uvoľniť, byť láskavý, dotýkať sa ho a s pomocou asistenta aj jazdiť. Pre Petra je hipoterapia viac než len terapia – je to spôsob, ako sa spájať s druhými, ako si budovať dôveru a cítiť sa prijatý. Tichá prítomnosť koňa mu otvára dvere k vzťahom, emóciám a zručnostiam, ktoré presahujú fyzickú rovinu a naplňajú aj jeho sociálne potreby.

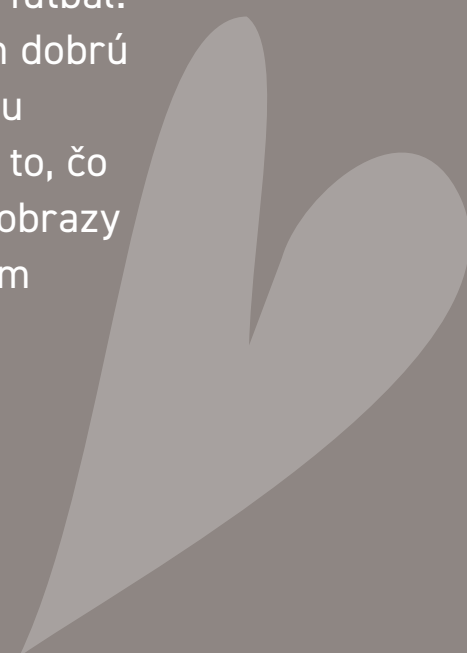
Juraj

a jeho sen o lásce

Volám sa Juraj,
moji rodičia ma zanechali v detskom domove. Detstvo som prežil
v rôznych mestách, žil som v rôznych zariadeniach. Od roku 2007
žijem v Majáku. Bývam tu rád. Mám svoju izbu – svoj priestor,
kde môžem byť sám, oddychovať alebo premýšľať. Mám tunelové
videnie – vidím len to, čo je priamo predo mnou, ako keby cez úzku
dierku. V šere alebo tme nevidím vôbec. Počujem iba silné zvuky,
ale nerozumiem hovorenej reči. Môj zrak sa stále zhoršuje, a preto
potrebujem pomoc druhých. Dorozumievam sa so mnou môžete
posunkami ruka v ruke. Mám rád akčné filmy a šport, najmä futbal.
Milujem spoločnosť, hlavne tam, kde sú pekné ženy. Ak mám dobrú
náladu, rád sa zabávam. Viem dobre tancovať – aj keď hudbu
nepočujem, pohyb mám v krvi. Veľmi rád maľujem. Maľujem to, čo
sa mi páči alebo po čom túžim. Zo všetkého najradšej svoje obrazy
darujem. Taký som ja – Juraj. Život so zrakovým a sluchovým
znevýhodnením nie je jednoduchý, ale keď mám pri sebe
kamarátov, farby, plátno a trochu zábavy, dá sa to zvládnuť.

„Hľadal som, nenašiel som...
Dlho hľadám a hľadám...
Chcem dievča, pekné dievča...”

„Frajerka...
Hľadať, stretnúť a vybrať si...
Chcel by som...”

BLÍZKOSŤ A INTIMITA

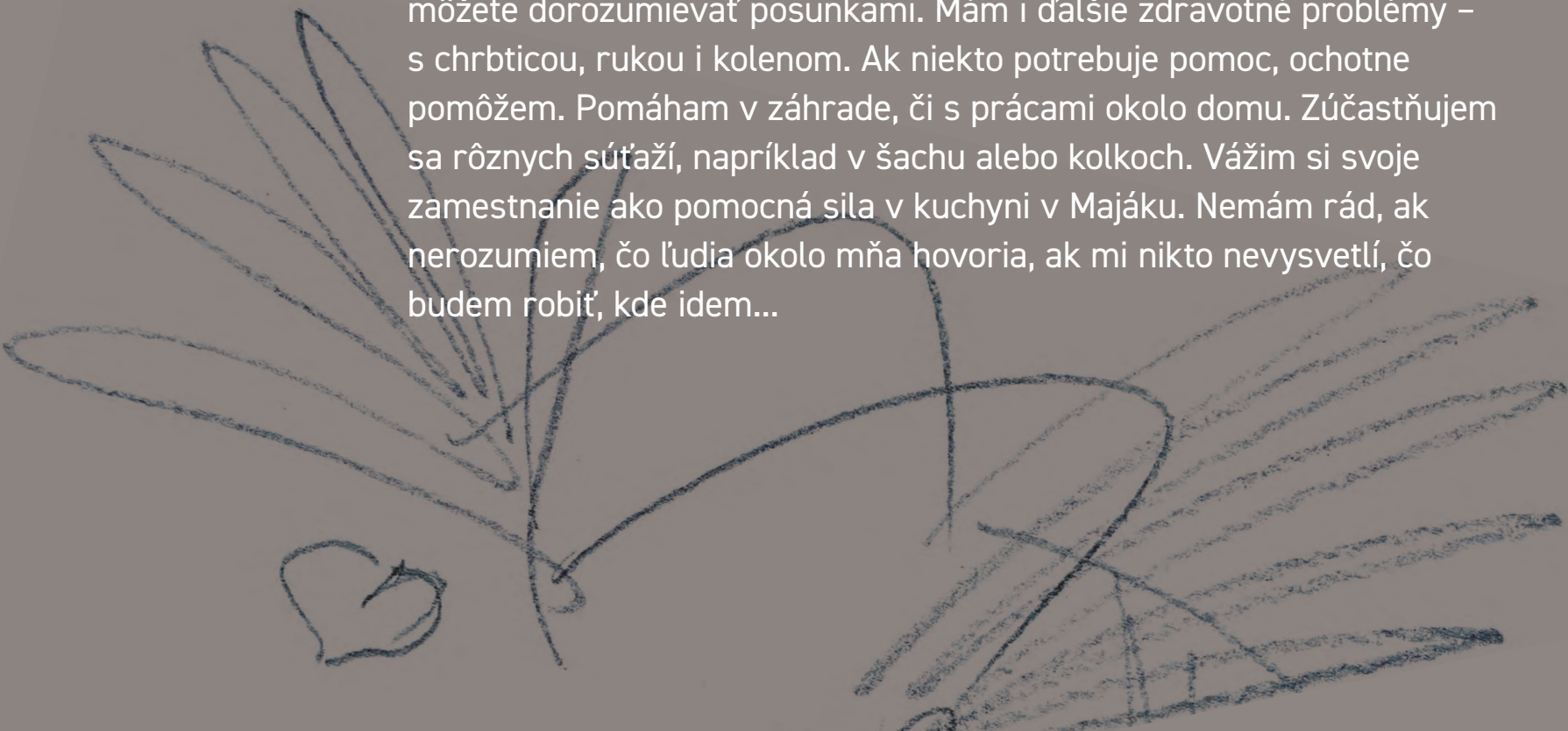
Sociálne potreby sú základom plnohodnotného života – patria medzi ne aj vzťahy, blízkosť a možnosť milovať a byť milovaný. Juraj vo svojej sérii fotografií vyjadril túžbu po partnerskom vzťahu, v ktorom by mohol prežívať lásku, intimitu a spolupatričnosť. Jeho snímky symbolizujú predstavu mať partnerku, s ktorou by si naplánoval svadbu – jeden z najkrajších dní v živote – a potom bok po boku zdieľal každodennosť, radosť i starosti. Prostredníctvom svojho diela nám Juraj ukazuje, že túžba po láske je univerzálna – bez ohľadu na to, aké prekážky nám život postaví do cesty.

Martin

a život, aký chceme všetci

Volám sa Martin,
svoj domov som nemal, môj otec zomrel a mama sa o deti nestarala.
Žil som v rôznych zariadeniach. Od roku 2007 žijem v Majáku. Takmer
nepočujem a môj zrak sa neustále zhoršuje. Pri komunikácii sa so mnou
môžete dorozumievať posunkami. Mám i ďalšie zdravotné problémy –
s chrbticou, rukou i kolenom. Ak niekto potrebuje pomoc, ochotne
pomôžem. Pomáham v záhrade, či s prácami okolo domu. Zúčastňujem
sa rôznych súťaží, napríklad v šachu alebo kolkoch. Vážim si svoje
zamestnanie ako pomocná sila v kuchyni v Majáku. Nemám rád, ak
nerozumiem, čo ľudia okolo mňa hovoria, ak mi nikto nevysvetlí, čo
budem robiť, kde idem...

„On a ona“

LÁSKA

Dve šálky kávy na červenom podnose, bonboniéra v tvare srdca, tlmené svetlá. Intímna, hrejivá atmosféra, ktorá dýcha láskou a pokojom. Táto fotografia symbolizuje Martinovu túžbu po blízkosti, ktorá sa mu konečne naplnila – má po boku ženu, ktorá ho má rada. Po rokoch samoty, neistoty a odmietania zažíva to, čo je základnou ľudskou túžbou: byť milovaný a milovať.

„Umývanie, čistota, poriadok...“

PRÁCA

Záber z prostredia, kde Martin pracuje – možno nenápadný, no preňho nesmierne dôležitý. Prácu vníma ako čosi posvätné. Je preňho zdrojom sebaúcty, spôsob, ako sa cíti byť užitočný, nezávislý a hodnotný. Nie je len prijímateľom pomoci – aj on dokáže dávať. Je poriadkumilovný, zodpovedný a hrdý na to, že dokáže byť samostatný.

„Kamarát...Dlho...Spolu“

PRIATEĽSTVO

Spoločná fotografia s najlepším priateľom Jurajom, ktorý prešiel podobnou životnou cestou. Obaja vyrastali bez podpory biologickej rodiny, no našli ju jeden v druhom. Vzájomná opora, dôvera a zdieľanie skúseností im dávajú silu čeliť výzvam a snažiť sa zapadnúť do „normálneho sveta“, ktorý však nie vždy myslí na ľudí so zdravotným znevýhodnením. Ich puto je dôkazom, že pravé priateľstvo je základom ľudskej dôstojnosti.

„Rozprávanie...Stretnutia...Prechádzky vonku...”

INKLÚZIA

Latte v sklenenom pohári na stole v kaviarni. Bežná scéna pre mnohých, no pre Martina znamená omnoho viac. Kaviarne sú jeho obľúbeným svetom – miestom, kde sa cíti slobodný, kde pozoruje okolie, teší sa z každodenných radostí a cíti sa ako plnohodnotný člen spoločnosti. Obyčajné posedenie pri káve sa preňho stáva spôsobom začlenenia, vyjadrenia identity a potvrdenia, že aj on patrí do tohto sveta.

„Krivý...silný“

AKCEPTÁCIA, REŠPEKT, DÔSTOJNOSŤ

Strom s dvoma kmeňmi, je krivý, poškodený – no stále pevne stojí, stále žije, stále má silu. Tento obraz je metaforou Martinovho vnímania samého seba. Aj keď nesie jazvy osudu, aj keď nie je „rovný“ v očiach spoločnosti, má v sebe životnú silu, chuť rásť a byť súčasťou celku. Je to výzva pre nás všetkých: nehľadáme dokonalosť, ale hodnotu, ktorú každý človek prináša.

Peter

a jeho vnútorný svet viery,
farby života a okná do duše

Volám sa Peter,
som hravý, zrelý muž s večne mladou dušou. Mám rád smiech. Najviac
si oddýchnem pri rádiu – stačí mi hudba a môžem snívať. Rád tancujem,
mám rád hru na akordeón. Hudba vo mne niečo prebúdza. Často žijem
vo svojich vlastných svetoch – sú to také moje vymyslené krajiny, do
ktorých vás rád pozývam. Sú farebné, zábavné, trochu čudné, ale
vždy zaujímavé. Aj moje obrazy sú také. Maľujem množstvo drobných
okienok, v ktorých sa ukrývajú príbehy a predstavy. Každý, kto sa na ne
pozrie, si v nich môže nájsť niečo vlastné. Moja tvorba je ako môj svet –
plný detailov, fantázie a radosti.

„Dáva mi to silu lásky...”

SPIRITUALITA

Peter svoju fotografiu vytvoril v Dóme sv. Alžbety – mieste, ktoré preňho predstavuje pokoj, silu a hlboký duchovný rozmer. Prostredníctvom záberu nám otvára dvere do svojho sveta viery a spirituality, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou jeho každodenného života. Pravidelne navštevuje kostol, zúčastňuje sa na omšiach a nachádza útechu v sviatosti zmierenia. Pre Petra nie je spiritualita len osobnou záležitosťou – je to aj spôsob, ako sa cíti byť súčasťou komunity, nachádza zmysel a prehľbuje svoje spojenie s druhými. Viera mu poskytuje oporu, vytvára priestor pre vzťahy, rozhovory a spoločné prežívanie. Petrova fotografia tak hovorí o potrebe duchovna ako dôležitej súčasti sociálneho života – o potrebe patriť, veriť a byť v spojení so svetom aj so sebou samým.

„Nová téma...radost’...”

SEBAREALIZÁCIA, IDENTITA, TVORIVOSŤ. UZNANIE, SOCIÁLNA OPORA

Na Petrovej fotografii dominuje červená baretka – symbol jeho umeleckej identity. V nej maľuje obrazy v ateliéri pod vedením výtvarníka, ktorý je preňho nielen mentorom, ale aj priateľom a životnou oporou. Fotografia zachytáva aj maliarske potreby – farbičky, fixky a iné nástroje, ktoré sú každodennými spoločníkmi jeho tvorby. Jeho obrazy sú charakteristické opakujúcim sa motívom okien – malých, detailne prepracovaných, ktoré trpezlivo maľuje celé hodiny na veľkoformátové plátna. Každé okno je ako pohľad do iného sveta – možno symbolom túžby po kontakte, po pohľadoch, ktoré sa vracajú. Peter miluje čas strávený v ateliéri – tvorba je preňho nielen vyjadrením seba, ale aj zdrojom radosti, vzťahov a osobného rastu. Peter je úspešný výtvarník – jeho diela boli vystavené na mnohých výstavách a ocenili ich aj odborné poroty. Možnosť prezentovať svoju tvorbu verejnosti vníma ako kľúčovú – prostredníctvom nej cíti uznanie a spolupatričnosť, ktoré mu pomáhajú cítiť sa ako plnohodnotný člen spoločnosti.

„Maják n.o., spolu so svojou posádkou (vedenie, odborný tím, prijímatelia SS), vždy rád vstupuje do neznámych vôd – najlepšie bez prípravy a dlhého premýšľania. Každá výzva je novou vzpruhou do každodenného života a prináša poznania – mnohokrát neočakávané.

Tak to bolo aj s projektom PhotoVoice. Po prvom vypočutí, čo metóda prináša, ako sa s ňou pracuje, by si človek povedal, že to bude nereálne zrealizovať s našimi Majákovcami, ktorí majú ťažké kombinované zmyslové i mentálne postihnutia súčasne. No čo sa zdá na prvý pohľad ako nereálne – práve to, je pre nás určené. Nová možnosť ako prekonávať ľudské bariéry, predsudky hranice a limity, často udávané spoločnosťou.

Realizácia projektu bola veľkým poznaním pre celý odborný tím – spoznali sme svoje možnosti a zručnosti, ako sprostredkovať hluchoslepému človeku myšlienku a poslanie metódy. Ako mu byť komunikačným kanálom medzi ním samým, jeho vnímaním seba v spoločnosti, jeho túžob, trápení a obmedzení, ktoré prináša jeho zdravotné postihnutie. Proces diania a tvorby touto metódou bol odborným rastom, zážitkom a novou skúsenosťou pre celý tím.

Výstupy boli dojímavé, prekvapivé no najmä so silným odkazom pre nás všetkých. Ich svet, nás vracia k podstate, núti nás premýšľať nad tým čo žijeme a ako žijeme. Som vďačná za ich svet, lebo robí ten náš lepším ...”

Henrieta Heidecker, riaditeľka n.o. Maják

„Som výtvarník v neziskovej organizácii Maják, ktorý sa venuje hluchoslepým a viacnásobne postihnutým ľuďom. Starám sa o ich kreatívnu činnosť, trávenie voľného času, maľujeme, kreslíme, tvoríme sochy a všetko čo sa len dá ... Vytvorili sme si malý ateliér, ktorý je našou svätyňou.

Keď k nám prišli realizátorky projektu s ponukou zapojenia sa do projektu PhotoVoice bol som trochu neistý. Ako sa len dostať do vnútra našich uzavretých Majákovcov, do ich snov a túžob? Po postupnom procese ich skúmania a hľadania sa nám otváral svet, ktorý je pre bežného človeka často jednoduchý, obyčajný a každodenný. Zistil som, že dostupnosť každodenných maličkostí, nie je pre nich samozrejmosťou, skôr vzácnosťou a výnimočnosťou.

Vernisáž bola sviatkom a slávnosťou - boli stredobodom pozornosti v spoločnosti nás všetkých. Na stenách viseli fotografie, ktoré vznikli počas projektu. Ukázali nám často nie splniteľné sny a túžby, obmedzenie zaradiť sa do bežného života.

Ďakujem za novú formu ako priblížiť svet hendikepovaného človeka so svetom vonku“.

Helmut Bistika, výtvarník

Publikácia je výstupom projektu KEGA č. 018UPJŠ-4/2024

„PhotoVoice ako inovatívna metóda advokácie sociálnych potrieb ľudí so sluchovým postihnutím“.

Zdravotné znevýhodnenie ovplyvňuje každú časť života človeka, i jeho okolie – oblasť sociálnych interakcií a vzťahov nevynímajúc. Často vedie k pocitom izolácie, frustrácie, osamelosti i stigme. Vytvára bariéry brániace plnej realizácii človeka so znevýhodnením. Cieľom projektu je preto identifikovať sociálne potreby a komunikovať ich verejnosti prostredníctvom fotografií, získaných metódou PhotoVoice. Tá svojou zrozumiteľnosťou a atraktívnosťou predstavuje silný advokačný nástroj. Projekt realizuje Katedra sociálnej práce FF UPJŠ v Košiciach, v spolupráci s neziskovou organizáciou Maják.

Spoločne v 13-tej komnate
...alebo keď fotografia prehovorí

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2025

Náklad: 50 ks

Počet strán: 40

Vydanie: prvé

Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o.

Účelová publikácia, nepredajná.

ISBN 978-80-574-0457-6 (tlačená publikácia)

ISBN 978-80-574-0458-3 (e-publikácia)

SPOLOČNE v 13-tej KOMNATE

...alebo keď fotografia prehovorí

ISBN 978-80-574-0457-6

9 788057 404576